

KÁNYÁDI IRÉNE

ANYAGGÁ VÁLT ENERGIA GÁSPÁR SZILÁRD PERFORMANSAIBAN

*„A világhoz emberi módon csak a testtel
és csak megtestesítve lehet hozzáférni.”*

ERICA FISCHER-LICHTE

A performativitás kérdése a művészetben roppant változó és szerteágazó. Elsősorban főként a színházművészethez kötik, de bármilyen emberi cselekvésre vonatkozatható.

A képzőművészetben a *body art* esetében beszélhetünk egyértelműen performatív erővel bíró, eseményszerű cselekvésekről, ahol az emberi test válik médiummá, a művészi üzenet hordozóközegévé és mint eleven testszobor, művészeti eszközökkel megmunkálandó „tárggyá”. A *body art* (akcióművészet, happening, performansz) a konceptuális művészetnek az a formája, ahol az emberi test szerepel a művészeti eszközökkel megmunkálandó anyagként. Átveszi a vászon, a márvány vagy bármely más anyag helyét, amelynek közvetítésével eddig a művészek kifejezték mondanivalójukat, így a művész főként saját testét használja a műalkotás médiumának.

A *body art* előzményei visszanyúlnak az ősrégi tetoválások rítusgyakorlatáig, az ókori egyiptomi művészet mumifikációs gyakorlatáig, a kora keresztény aszkéták testi sanyargatásainak rítusaiig, a különféle korok vallási misztériumjátékaiig és a különböző testtechnikák és rítusok hagyományaiig egyaránt. Bár Erika Fischer-Lichte¹ lényeges különbséget lát a performansz és a rítusok között, mindkettő esetében egy kiváltságos tér- és idődimenzió megszületését látja. A performanszok története

**Performanszaiban
a saját testét adja,
amely nyomot hagy,
és amely által megmu-
tatja, felfedi önmagát.
A test médiummá válik,
mint a megélt jelenlét
kifejeződése, mint egy
közvetítő közeg.**

messzire visszanyúlik az időben, és szerepe, megítélése folyamatosan változott a kor és a társadalmi-művészeti kontextus függvényében.

Több fajtáját lehet megkülönböztetni, többféleképpen lehet megnevezni, tény az, hogy a meghatározások vagy megnevezések között nincs éles határ. Ezek az alfajok néha egybefolynak, sok esetben még a szakirodalom sem tud egyértelmű, kielégítő meghatározást adni lényegi vonásaikkal kapcsolatban. Bárhogyan is nézzük, alapvető jellemvonásuk az, hogy mint kulturális cselekvéssorként, egyfajta demonstrációként jelennek meg. Részei lehetnek fesztiválaknak, tüntetéseknek, tömeges vagy egyéni megmozdulásoknak. Feszegethetik a felöltöztetett vagy lemeztelenített test sztereotípiáját, a test határait vagy annak a megsértéseit, a különböző diszciplínák közötti határok átjárhatóságát. Fontos meghatározójuk az időbeliség és a megismételhetetlenség. Éppen ezért a művészettörténeti kutatás szempontjából meghatározó az akciók fotó- és videódokumentációja.

Jelen publikációban Gáspár Szilárd² kolozsvári képzőművész, performanszművész *Action Wall*, *Boxing Bag* és *Személyes jegy* című alkotásain keresztül példázom a diszciplináris határvonalak fellazulását a művészet és a hivatásos sport esetében, amely a teljesítménysportoló energiája és az érzékeny anyag kapcsolataiból hozza létre egyedi performanszait és műalkotásait.

Gáspár Szilárdnak két fő hivatása van: egyrészt hivatásos bokszoló, másrészt pedig hivatásos művész. Munkáiban ez a két tevékenység nem külön szférában él egymás mellett, hanem összefonódnak, organikusan kiegészítve egymást. Így alakul át a hivatásos sport performatív művészi gyakorlattá, az energia anyaggá való alakítása által. Ezáltal egy olyan életérzésnek a közvetítését vállalja fel, amely túllép a személyes szférán, és a közösség terébe hatol. Performanszaiban a saját testét adja, amely nyomot hagy, és amely által megmutatja, felfedi önmagát. A test médiummá válik, mint a megélt jelenlét kifejeződése, mint egy közvetítő közeg.

Performanszaiban a pillanatnak az eseményszerűsége két médiumban marad fenn: egyrészt a megkeményedett agyagban, amely az ökölcspások nyomait rögzíti, másrészt pedig az esemény fotó- és videódokumentációiban.

Gáspár Szilárd performanszai lényegesen különböznek a hagyományos értelemben vett akcióktól abban az értelemben, hogy munkáiban fontos szempont az artefaktum mint műalkotás hátrahagyása, ezáltal visszakanyarodik a galériák világába.³

Ahogy a performansz kezdeteinél a különböző művészeti ágak közötti határátlépésre, szemléletváltásra való igény sarkallta a művészeket, napjainkban egy visszafordított határátlépésnek lehetünk tanúi. Gáspár Szilárd alkotásaiban a művészi teljesítmény azon eseményszerűsége történik meg, amely a statikus artefaktumot műalkotásnak deklarálja.

A posztmodern bebizonyította, hogy a tárgyyszerű műalkotás nemcsak artefaktum, de lehet esemény is, magán hordozva egy performatív aktus jeleit. Mindez az értelmezési struktúráknak a megváltozását vonja maga után, így médiumspecifikus váltásra készíti mind a művészt, mind a nézőt.

Gáspár Szilárd munkái egy duplán csavaros művészi gesztus által válnak értelmezhetővé. A hagyományos performanszok interpretálásának és megértésének lehetőségeit kitágítva, amelyek főként csak a közönség jelenlétében és annak bevonásával nyertek igazi értelmet, a performansz gesztusait rögzítő műalkotást is külön értelemmel ruhazza fel.

Mivelhogy eddigi munkásságának nagy része a boksztechnikák integrálása a művészi kifejezésbe az energiaátvitel által, jelen esetben a kreatív és sportoló-energia alakul át anyaggá, műalkotássá. Így a végleges műalkotások egy egyszeri, megismételhetetlen akció eredményét tükrözik. Performanszai harci teljesítményként is interpretálhatóak, mint harc az anyag ellen vagy mellett, harc önmaga ellen és önmaga felé, harc egy láthatatlan ellenséggel. Egy örökös határfezegetés felvállalása, a tudatalatti energiák felszabadítása. Ennek a tudatalatti energiának a kisülései láthatóak a műalkotásokon, ahol a gesztusok lendülete, energiája egyedi és megismételhetetlen, de ugyanakkor már a művész védjegyeként felismerhető textúráként kövülnek bele az agyagba.

Az *Action Wall* (Akciófal) című alkotásaiban monumentalitásra törekszik, és azontúl, hogy a performansz terének és idejének kitüntetettségre összpontosít, gondosan megszervezi a hátramaradó műalkotás feltételeit. Nagy gondot fordít az anyagok előkészítésére, az agyag minőségére, a falra való felszerelésre.

Míg az akciófal egy statikus felület, addig a *Boxing Bags* (Boxzsákok) című akciósorozatai dinamikusabb performansznak adnak teret. A felfüggesztett, agyagból készült zsák azontúl, hogy harc az anyaggal, egy képzeletbeli ellenségként, belső félelmek, frusztrációk megtestesítőjeként is értelmezhető.

A *Személyes nyomok* című munkája egy volt bokszbajnokkal közösen valósult meg. A közönség látszólag egy bokszbajnokságot tekintett meg, ahol a küzdők arcai el voltak fedve, és a festékbe mártott boxkesztyű által hagyott nyomok jelölték az akció gesztusait.

Véleményem szerint Gáspár Szilárd performanszait nem a hagyományos értelemben vett performanszművészet keretein belül kell értelmezni. Egyrészt, mert nem törekszik a közönség bevonására, másrészt, mert a performansz időbeliségét, ezáltal efemerségét a hátramaradt műalkotásban örökíti meg. Mindez viszont nem akadályozza annak, hogy a közönség ne érezze a performansz idejének, terének és gesztusainak egyszeri és megismételhetetlen eseményszerűségét. Azt az eseményt, amelyben a művész az alkotó energiát anyaggá változtatja át, ezáltal felszínre hozva az anyag eseményszerűségét.

■ JEGYZETEK

1. Erika Fischer-Lichte: *A performativitás esztétikája*. Balassi, Bp., 2009.
2. Gáspár Szilárd szatmári születésű szobrászművész.
3. A hagyományos értelemben vet performansz hátat fordított a galériáknak és kiállítótereknek, a művészek akcióikat főként a köztereken, magántérben vagy a természetben mutatták be.